

Háda Béla

Útban egy nemzeti álom felé? – Kína 2015. évi katonai stratégiája

A Kínai Népköztársaság 2015. május 26-án a témával foglalkozó szakértők élénk várakozásától és figyelmétől övezve publikálta¹ a védelempolitikájának elvi alapjait rögzítő legújabb fehér könyvet. Hagyomány szerint két évente kerül sor hasonló dokumentum kiadására, 1998 óta immáron kilencedik alkalommal. A „Kína katonai stratégiája” címet viselő anyag azonban a szerzők szándéka szerint a korábbiaktól némileg eltérő szellemben látott napvilágot, a népköztársaság új keletű védelempolitikai transzparenciáját hirdetve. Noha a katonai szférát illetően általában jogos kétségeink lehetnek e nyilvánosságpolitika hitelességét illetően, a dokumentum hangvételében kétségkívül izgalmas újítást képvisel elődjéhez képest helyenként fennkölt, érzelmekre ható stílusával, a hatalmi célok nyíltabb vállalásával, de távlati programadó jellegével, kétségtelen stratégiai szemléletével is. Rövid elemzésünk tehát ennek az új védelmi stratégiának kontextusba illesztett kritikai ismertetésére vállalkozik.

A kínai védelmi stratégia alappontjai a 2013-as fehér könyv megállapításainak tükrében

Mint minden hasonló szakpolitika, a kínai védelempolitika is folytonosságot mutat, azaz változásainak értékelése leginkább a környezetének és előzményeinek ismeretében lehetséges. Békeidőben az országok védelmi törekvéseire vonatkozó elképzelések két év alatt ritkán szoktak forradalmi átalakuláson keresztül menni, s még inkább így van ez Kína esetében, még akkor is, ha újfent felidézünk a széles körben rendszeresen emlegetett közhelyet, miszerint a távol-keleti térség a jelenkori globális hatalmi egyensúly átstrukturálásának elsődleges terepe, ennek minden biztonság- és védelempolitikai konzekvenciájával együtt. E világrész biztonsági környezetét az összefoglaló megállapítás szerint részben az intenzívebbé váló nagyhatalmi versengés, részben pedig a helyi államok képességeinek és ambícióinak növekedéséből eredő érdekkonfliktusok (több esetben területi viták) alakítják. E két alaptendencia persze nem választható el egymástól, utóbbiak például jó alkalmat teremtenek a nagyhatalmak helyi kapcsolatrendszerének átalakításához. A kínai vezetésnek a „hegemonista” erők stratégiai törekvéseivel szemben gyakran hangoztatott vádjai az utóbbi évek során számtalan fórumon és formában kaptak hangot, beleértve a védelmi dokumentumokat is. E vádak hagyományosan az Amerikai Egyesült Államok Kínát feltartóztatni igyekvő távol-keleti politikájának szólnak, emellett azonban az utóbbi években egyre súlyosabb averziókat szültek a japán védelempolitika átfogó reformjára irányuló törekvések is. Párhuzamosan a Peking–Tokió-viszony feszültebbé válásával, az Abe Sinzó vezette japán kormányzat egyre határozottabban képviselte a szigetország fegy-

1 Lásd *China's Military Strategy*. Ministry of National Defense, The People's Republic of China. May 2015. (2015. 05. 26.)

verkezési egyenjogúságának visszaállítását. A japán politikai szóhasználatban „normális országgá válás” egyértelmű lenne az alkotmány békecikkelyének felülvizsgálatával, ami a gyászos emlékű japán hatalmi törekvések újjáéledésének erős ideológiai fegyverét adja a kínai külpolitika kezébe. Ugyanakkor nincs értelme kételkednünk abban, hogy a pekingi védelmi tervezést nemcsak a japán haditengerészet esetleges fokozottabb jelenléte zavarja a keleti tengereken, s nemcsak a kommunikáció szintjén, hanem Japán más vonatkozásokban jelentős hatalmi potenciálja és szoros (sőt a kínai expanzióval egyre szorosabbá váló) amerikai szövetsége is. Japán ugyanis ezáltal a két ország közti területi vitán túltekintve is fontos és jelen állás szerint cseppet sem Kína-barát tényezőjévé emelkedhet a távol-keleti nagyhatalmi játszmáknak. Mindezen szempontok nem meglepő módon rendre visszaköszönnek a kínai stratégiai iratokban is, és ez alól már az előző védelmi fehér könyv sem képezett kivételt.

Alapjában véve azonban – különösen később jellemzendő utódjával összevetve – a 2013. április 16-án publikált anyag alapvetően tárgyilagosan és távolságtartóan, több esetben konkrétumokat idézve ismerteti a kínai állam biztonsági helyzetével és fegyveres erőinek kívánatos szerepével, tevékenységével és struktúrájával kapcsolatos elképzeléseit.² „Kína fegyveres erőinek diverzifikált alkalmazása” cím alatt öt fejezetbe szerkesztve tárgyalja mindezt.³

Kiadásának idejére már a kormányzati dokumentumok szintjén is egyértelműen megfogalmazódott a szakértői körökben régóta várt fordulat, mely szerint az Egyesült Államok hatalmi építkezésének legfontosabb terepe az elkövetkező évtizedekben az ázsiai csendes-óceáni térség lesz.⁴ A „Pivot to Asia” koncepciójának meggyökeresedésével párhuzamosan a kínai–japán kapcsolatok is kiéleződtek. Feltűnő, hogy a 2013. évi védelmi stratégia első fejezete egyetlen államot nevez meg, mely valódi problémák forrása Kína számára, és ez Japán – a Tiaojü/Szenkaku-szigetek hovatarozása körül kialakult vita kapcsán. Az USA esetében csak annyi került rögzítésre, hogy a régióval összefüggő törekvései változóban vannak, és ez a térség stratégiai látképét is átalakítja. Kína békés fejlődésének garanciája az ország nemzetközi szerepének megfelelő védelmi kapacitások feletti rendelkezés, melyeket a dokumentum – más forrásokban is gyakran visszatérő elemként – nemcsak nemzeti érdekként, hanem a regionális stabilitás és a nemzetközi biztonság egyik biztosítékaként is ábrázol.

Peking alapvetően békésnek és stabilnak tekinti a nemzetközi rendszert, ami nem jelenti a létező feszültségek elkendőzését. Konkrét háborús felkészülésről azonban nincs szó, és – különösen két évvel későbbi utódjával összevetve – a fegyveres erők szerepéhez kapcsolt történelmi reflexiók is kevésbé kapnak hangot. Összességében a 2013. évi stratégia több szempontból még őrizni látszott a kínai kül- és biztonságpolitika sokat emlegetett, Teng Hsziao-ping elveiből levezetett önkorlátozó hagyományából.

2 Krishnan, Ananth: *China defence white paper lifts veil on PLA structure, priorities*. *The Hindu*, April 19, 2013.

3 *The Diversified Employment of China's Armed Forces*. Ministry of National Defense, The People's Republic of China. April 2013.

4 Lásd erről például a *Defense Strategic Guidance, Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for the 21st Century Defense*. (Department of Defense United States of America, January 2012) elemzését, és Csiki Tamás – Molnár Ferenc – Varga Gergely: *Az Egyesült Államok védelmi stratégiai irányváltásának háttere, elemei, valamint hatásai Európára és Magyarországra*. *NKE SVKK Elemzések*, 2012/5.

A kínai Népi Felszabadító Hadsereg (PLA) szerepét a stratégia hagyományos területeken határozza meg. Ezek az *ország területi épségének, állampolgárainak és szuverenitásának megvédelmezése, a belső vészhelyzetekre való reagálás, az ország gazdasági fejlődésének elősegítése*, természetesen *Kína tengerészeti, illetve tengeren túli érdekeinek megóvása, valamint az ország elkötelezettségének demonstrálása a nemzetközi biztonsági erőfeszítések terén.*⁵

A regionális és nagyhatalmi partnereket leginkább érdeklő két terület, a nukleáris és tengeri hatalmi törekvések esetében a 2013-as dokumentum várt és váratlan állításokkal egyaránt szolgált. Utóbbira kitűnő példa, hogy szerzői „elmulasztották” megerősíteni az ország nukleáris fegyvereinek alkalmazására vonatkozóan a „no-first use” deklarációt, ami persze azonnal éles sajtóvisszhangot váltott ki.⁶ Igaz, már akkor is sokan rámutattak, hogy az ezzel kapcsolatos pekingi politika mindennek dacára vélhetően nem változott érdemben,⁷ mindössze a témával kapcsolatos tárgyalási mozgástér szélesítésének szándékára gyanakodhatunk, elsősorban persze az Amerikai Egyesült Államokkal szemben. Az azóta tapasztalt fejlemények egyértelműen a nyugalomra intők álláspontját igazolták. Összhangban állt ugyanakkor a mindennapi tapasztalatokkal is, hogy a dokumentum félreérthetetlen egyértelműséggel rögzítette Peking tengeri hatalmi ambícióit, amire ezt megelőzően már Hu Csin-tao (Hu Jintao) elnöknek a Kínai Kommunista Párt 18. kongresszusán, 2012 novemberében elhangzott beszéde is utalt.⁸ E program az elmúlt években elsődleges fontosságra tett szert az ország közvetlen biztonság- és tágabb hatalmi politikai célkitűzéseinek megvalósítása érdekében. A dokumentum a kínai fegyveres erővel szembeni elvárások vonatkozásában más területeken is alapvetően korszerű nézeteket tükrözött. Megjelenik például a fejlesztési célok között az informatizáció feltételei mellett folytatandó hadviselés képességének igénye is, ami a 2015. évi stratégiában is visszaköszön. Ez persze korántsem meglepő: a kínai hadügy hosszú évek óta nagy figyelmet szentel a modern technológiai környezet hadviselésre gyakorolt hatásainak, az ezzel kapcsolatos metodológiák kidolgozása és alkalmazása terén pedig egyértelműen a világ élvonalába tartozik.

A Népi Felszabadító Hadsereg történelmi küldetésére, magasztos és tiszteletreméltó szerepére való utalás szintén szerepel a stratégia záró gondolatai között. Mindez azonban itt még leginkább csak a megbecsülés szokásos, emelkedett frázisa, és nem került olyan széles ideológiai kontextusba, mint a két évvel későbbi anyag esetében.

A 2015. évi dokumentum – folyamatosságok és hangsúlyváltozás

Kína 2015. évi védelmi stratégiája (címe szerint tehát *Kína katonai stratégiája*) a 2013. évinél lényegesen kisebb terjedelemben, hat fő fejezetre tagolva vezeti le az ország honvédel-

5 Bővebben lásd Háda Béla: Ázsia, a felemelkedő katonai hatalmak hazája – India, Kína és Japán. *Nemzet és Biztonság*, 2014. 1. sz. 88. o.

6 Lásd például Acton, James N.: *Is China Changing Its Position on Nuclear Weapons?* *The New York Times*, April 18, 2013. (2013. 11. 02.)

7 N. Rózsa Erzsébet – Péczeli Anna (szerk.): *Egy békésebb világ eszközei – fegyverzetellenőrzés, leszerelés és non-prolifерáció*. Budapest, 2013, Osiris – MKI, 86. o.

8 *Full text of Hu Jintao's report at 18th Party Congress*. *People's Daily Online*, November 19, 2012.

mével, fegyveres erőinek szerepével kapcsolatos elképzeléseit. Bevezetőjének emelkedett szavai a világ forradalmi változásáról emlékeznek meg, amellyel a kínai nép sorsa elválaszthatatlanul összekapcsolódott. E megnyilvánulások persze a kormányzati dokumentumok kötelező – és megfelelő szemszögből nézve nem minden alapot nélkülöző – kliséi közé tartoznak. A dokumentum azonban nem marad meg ennyinél, eszmei mondani-valóját jóval szélesebb ívben jeleníti meg, miközben valamivel keményebben fogalmaz a védelempolitikáját ért kihívások kapcsán is. Megállapítása szerint az előre látható jövőben valószínűtlen egy világháború kirobbanása. Ugyanakkor új veszélyei jelentek meg a hegemonizmusnak, a neointervencionizmusnak és az erőpolitikának. A hatalmi pozíciók újraosztásáért zajló nemzetközi versengés tovább intenzifikálódik. Emellett továbbra is fennáll az etnikai, vallási és területi konfliktusokból táplálkozó helyi háborúk kirobbanásának veszélye, valamint Kína perifériáin is számos negatív hatás rombolja a biztonságot és a stabilitást.

Az anyag közvetlenül utal Washington ázsiai jelenlétének erősödésére és Tokió törekvéseire a védelempolitikáját korlátozó alkotmányos előírások felülvizsgálatára. Mint fentebb utaltunk rá, a kínaiak mindkét folyamatot érezhetően sérelmezik, ami a mostani stratégiában a korábbiaknál határozottabb megfogalmazást kap. A 2013. évi dokumentum e tekintetben még némileg diplomatikusabb volt. Konkrét állam megnevezése nélkül csak utalt a távol-keleti térséggel kapcsolatos szövetségi kapcsolatok és a helyi katonai jelenlét fejlesztésére és a feszültség alkalmankénti fokozódására. Ugyanezen folyamat 2015-ben már súlyos aggodalmak forrásaként jelenik meg.

A dokumentum hangsúlyozza: Kína védelempolitikája alapvetően defenzív természetű, az ország elutasítja a hegemonizmust és az erőpolitika minden hasonló megnyilvánulását, és soha nem tör hegemon pozíció megszerzésére, illetve expanzióra. E ponton érdemes azonnal rámutatnunk, hogy az expanzió elutasítását nagy hiba volna a fennálló területi követelésekről való lemondásként értelmeznünk, mivel e területek – pekingi értelmezés szerint – a kínai állam elidegeníthetetlen részét képezik, így Kína megjelenése például a Dél-kínai-tenger vitatott szigetcsoportjain (e vonatkozásban ma elsősorban a Spratly-szigetek tekinthetők „forró pontnak”) akkor is legitim, ha abban más érdekelt felek agressziót és saját területi integritásuk megsértését látják. Utóbbira a dokumentum a későbbiekben is utal, az ország sajátjának nevezve az érintett szigetvilágot, amelynek néhány tagját (valójában nagy többségét) más államok provokatív módon ellenőrzésük alá vonták, külső hatalmi tényezők pedig – hírszerző tevékenységet folytatva Pekinggel szemben – igyekeznek beavatkozni a vitába. Utóbbi félreérthetetlen utalás az amerikai légi megfigyelés erősödésére a Spratly-szigetek térségében, melyet a kínai katonai infrastruktúra ott zajló fejlesztései váltottak ki.⁹ A szigetekhez kapcsolódó pekingi érdekek megvédelmzése mindezek után nem meglepő módon a jövő egyik legfontosabb feladataként jelenik meg.

Az esetleges tajvani szeparatizmus – mint a Tajvani-szoroson átívelő kapcsolatok békés fejlődését fenyegető elsődleges faktor – megnevezése és elutasítása már a 2013-as dokumentumban is helyet kapott. Megerősítése itt is várható volt, jöllehet a sziget gyorsan

9 Lásd például *This is Chinese navy, you go! China issues EIGHT warnings to U.S. surveillance planes to get away from disputed man-made islands*. *Daily Mail Online*, 2015. 05. 21.

mélyülő gazdasági és kulturális összefonódása a szárazföldi Kínával perspektivikusan egyre csökkenti az esélyét a radikális „belkínai” szakításnak és a *de jure* független Kínai Köztársaság kikiáltásának. Látható azonban, hogy a népköztársaság politikai köreiben nagyon negatív a visszhangja a tajvani identitás – különösen a fiatal korosztály körében tapasztalható – erősödésének.¹⁰ Összességében azonban Tajvan kérdése – bár a pekingiek szemében nemzetpolitikai, ideológiai, védelmi és stratégiai szempontból egyaránt nagy jelentőséggel bír – a közeljövőben önmagában aligha lesz a legnagyobb kihívása a kínai biztonságpolitikának, szerepe leginkább regionális szintű folyamatok részeként értékelődhet fel.

A dokumentum rendszeresen visszatérő, sajátos eleme a „kínai álomra” való hivatkozás, mely leegyszerűsítve az erős ország felépítésének ambícióját takarja. Ez, valamint a kínai nemzet megújítására vonatkozó nyilatkozatok kidomborítják a dokumentum szélesebb, nemzeti programadó jellegét, ami alapvetően nem egy védelmi stratégia feladata lenne. Ennek logikájába illesztve helyet kap a „kettős centenáriumi” is, mely a Kínai Kommunista Párt és a Népköztársaság születésének századik évfordulóit (2021; 2049) jelenti. E két jubileum alkalmából a védelmi szférát kevésbé érintő stratégiai célkitűzések fogalmazódnak meg, melyek 2021-re egy közepesen jómódú társadalom, míg 2049-re egy modern, jómódú szocialista társadalom kiépítésének programját vázolják fel. Utóbbinak legfőbb tulajdonságai, hogy erős, kulturálisan fejlett, demokratikus és harmonikus. Feltűnő és egyben elgondolkodtató ugyanakkor, hogy e kínai álom megvalósulását elválaszthatatlannak ábrázolja a hadügyi fejlődéstől, amely nélkül az ország a dokumentum szerzőinek értelmezése szerint nem lehet valóban erős. A kínai nemzet felemelkedése tehát csak a fegyveres erők felemelkedésével együtt képzelhető el, s e gondolat legalábbis érdekes megvilágításba helyezi a békepártiságot és az erőszak alkalmazásának elvetését folyamatosan hangoztató hivatalos retorikát.

A stratégia általában is sokkal érzelmesebb, a nemzeti eszmére jobban rezonáló hűrokat penget. Magasztos szóhasználatában többször utal arra, hogy nézete szerint az ország történelmi jelentőségű időszak küszöbén áll. A fentebb már hivatkozott önkorlátozó hagyományoktól és az ezredforduló utáni években is tapasztalható diplomáciai nyelvtől távolodva már a legkevésbé sem akarja véka alá rejtteni Kína felemelkedésének programját.

Kína katonai stratégiája ugyanakkor hangsúlyozza a távlatokra való kitekintés igényét. Aktív védelemben gondolkodik, az ennek megfelelő képességek fejlesztésével. Jövőképét a hálózatközpontú hadviselés koncepciója dominálja az informatizáció által meghatározott környezetben. Különösen nagy hangsúly kerül a honvédelem modern mozgósítási rendszerének kiépítésére.

Peking szemében a világűr és a kibertér a potenciális konfliktusok új közege képviseli, mely a védelmi erőfeszítéseket és számításokat is bonyolítja. Előbbi tekintetében a Kínai Népköztársaság továbbra is ellenzi a fegyverrendszerek telepítését és elutasítja a fegyverkezési verseny kiterjesztését a világűrre. A kiberhadviselési képességek területén pedig az ország már ma is kimagasló eredményeket tud felmutatni, s a jövőben ennek továbbfejlesztése várható.

¹⁰ Lásd Kazunari Yamashita: *To be young, Taiwanese and full of hope*. *NIKKEI Asian Review*, April 5, 2015.

Ahogy az a korábban leírtakból logikusan következtethető volt, a tengeri védelem és általában a tengeri térségek meghatározó szerepe igen hangsúlyosan jelenik meg a dokumentum megállapításai között. Kimondja, hogy a kínai stratégiai gondolkodásra jellemző hagyományos kontinentális szemléletet el kell vetni, és nagy figyelemmel kell fordulni a világtengerekkel kapcsolatos jogok és érdekek felé, mert ezeken múlik az ország békéje, stabilitása és fejlődése. Ezzel lényegében elméletileg is pontot tesz egy régi geostratégiai vita végére. A kínai honvédelmi képességek elmúlt évtizedekben tapasztalható fejlődési folyamatának tükrében – amely napjainkra tehát már a stratégiai elvek szintjén is szilárd alapokkal rendelkezik – egyértelműen szakíthatunk a kínai államot alapvetően szárazföldi hatalomként értékelő régi tétellel. Ilyen feltételek mellett magától értetődő, hogy a tengeri erők harcképességére igen nagy hangsúlyt fektetnek.¹¹ Immár hagyományos elemnek tekinthetjük ez utóbbit, és aligha kockázatos prognózis kimondanunk: belátható időn belül nem is csökken majd a jelentősége – különösen, mivel az Kína valamennyi potenciális térségbeli riválisának fejlesztési koncepcióiban is központi szerepet játszik.

Fontos ugyanakkor azt is látnunk, hogy a defenzív szándékok hangsúlyozása ellenére a szigetek feletti megkérdőjelezhetetlen szuverenitás és a tengeri hadviselésre irányuló képességek kiterjesztése olyan politikai üzenetek, melyeket Japánban és az érintett délkelet-ázsiai államokban nehezen tudnak nem fenyegetőnek értékelni. Mindennek az ideológiai összekötése a kínai nagyság és boldog jövő eszméjével olyan értelmezési keretbe helyezi a folyamatot, mely kétségeket támaszthat azzal kapcsolatban, hogy Peking képes és hajlandó lesz-e a területi viták rendezéséhez szükséges rugalmasságra a közeli jövőben.

A tengeri erőkivetítési képesség fokozására megfogalmazódó igény nemzetközi háttérhez persze nemcsak az évek óta fókuszban lévő dél-kínai-tengeri szigetviták tartoznak hozzá, hanem az Egyesült Államok térségbeli szövetségi politikája is, amelynek fejlesztésére éppen a kínai expanziótól való félelem miatt növekszik a fogadókészség a térség érintett államai részéről. Az USA fegyveres erőinek fülöp-szigeteki (újbóli) állomásoztatásának lehetőségéről szóló 2014. áprilisi megállapodás tető alá hozása¹² azzal a délkelet-ázsiai állammal fűzte szorosabbra az amerikai katonai szövetséget, mely a Spratly-szigetek feletti szuverenitási verseny egyik főszereplőjének számít. Manila reakciói a markánsabb kínai érdekvégyesítés jól előre látható következményeinek iskolapéldáját adják, ugyanis az ASEAN-államok részéről a Kínához fűződő erőteljes gazdasági kötelekeik ellenére is fogadókészség mutatkozik a Washingtonhoz fűződő viszony elmélyítésére. Hasonlóan kontraproduktívnek bizonyult 2014 májusában a HYSY-981-es kínai mélytengeri olajfúró torony megjelenése a szintén vitatott Paracel-szigetcsoport térségében. Vietnam éles reakciója ugyanis meghátrálásra készítette a pekingi felet,¹³ s az akció miatt a Kína által elszenvedett politikai károk is egyértelműen kimutathatók.

11 Előzményeiről a kínai stratégiai tervezésben lásd például Rozman, Gilbert: *Chinese Strategic Thought Toward Asia*. New York, 2010, Palgrave Macmillan, 209. o.

12 Lásd *The U.S. balancing act in Asia*. *The Japan Times*, May 4, 2014. Az egyezmény szövegét lásd Enhanced Defense Cooperation Agreement between the Philippines and the United States. *Official Gazette*, April 29, 2014. Háttérének elemzése: Cruz De Castro, Renato: The 21st Century Philippine-U.S. Enhanced Defense Cooperation Agreement (EDCA): The Philippines' Policy in Facilitating the Obama Administration's Strategic Pivot to Asia. *The Korean Journal of Defense Analysis*, Vol. 26, No. 4, 2014, 427–446. o.

13 Bővebben: *Stirring up the South China Sea III*. ICG Asia Report No. 267, 7 May 2015, 3. o., és *What is China's goal after the HD-981 oil rig incident?* *vietnam.net*, June 5, 2014. (2015. 05. 07.)

Orvosolva ugyanakkor a 2013-as dokumentum egyik sok kritikát kiváltó „hiányosságát”, a 2015. évi stratégia szerzői újfent megerősítették a kínai nukleáris fegyverek elsőként való alkalmazásának tilalmát. A „no-first use” deklaráció szerint Kína feltétel nélkül kizárja a nukleáris fegyverek alkalmazását, illetve az azzal való fenyegetést a hasonló eszközökkel nem rendelkező államokkal szemben, illetve az atomfegyvermentes övezetek területén. Utóbbi különösen érdekes lehet, ha figyelembe vesszük, hogy az országot Közép-Ázsia, Mongólia és Délkelet-Ázsia felől is hasonló övezetek veszik körül. Az utóbbi térségnek ráadásul több tagállama is területi vitában áll Pekinggel. Igaz, a bangkoki szerződés kiegészítő jegyzőkönyvét egyik atomhatalom, így Kína sem írta alá.¹⁴

Érdekes rámutatnunk továbbá, hogy az egyértelműen korszerű stratégiai szemlélet mellett a dokumentumban megmaradt egy olyan, európai szemmel talán atavisztikusnak ható pártállami célkitűzés is, mint a politikai és ideológiai munka erősítése a fegyveres erők soraiban. Gyakran emlegetett tény persze, hogy a kínai társadalom bekapcsolódása a globalizált gazdasági munkamegosztásba és anyagi viszonyainak robbanásszerű fejlődése az utóbbi évtizedekben erodálón hatottak a hagyományosnak tekintett szocialista értékekre, az ideológiai egység hangsúlyozása azonban aligha pusztán e folyamatnak a reflexiója. Valószínűbb, hogy a kül- és biztonságpolitikai szempontból várhatóan feszültebb időszakra való felkészülés keretében kapott az állampárt vezető szerepének megkérdőjelezhetetlensége ennyire erős hangsúlyt a stratégiában.¹⁵ Az ezt alátámasztó ideológia legitimitásának biztosítása ugyanakkor állandó munkát jelent a politikai elit számára, aminek legkritikusabb frontja a fegyveres erők feltétlen hűségének biztosítása, mely a rendszer fennmaradásának végső garanciája.

A stratégia utolsó fejezete, amely a kínai fegyveres erők nemzetközi kapcsolatainak fontosságáról értekezik, ismét kevésbé konfrontatív hangot üt meg. Célkitűzése szerint a PLA más államok haderőivel fenntartott együttműködései továbbfejlesztendők, az elnemkötelezettség és a szembenállás elkerülésének szellemében. Ezen programok konkrétan egyetlen állam ellen sem irányulnak, érdekes azonban – különösen az elmúlt másfél esztendő nagyhatalmi kapcsolatainak változásainak tükrében –, hogy az Oroszországi Föderációhoz fűződő viszony itt kiemelt jelentőséggel szerepel. Mindennek dacára a stratégiára adott első nyugati médiareakciók általában e kooperatív hajlandóságot szokták az anyag leginkább pozitív üzeneteként interpretálni.

Konklúzió

A kínai hatalmi építkezés valóban kritikus szakaszába érkezett. Történelmi megközelítésben nem is olyan sokára az Amerikai Egyesült Államok a nagyhatalmak erősrendjét jellemző indikátorok közül legalább a gazdasági össztermelés tekintetében elveszítheti több mint egy évszázados világelsőségét. Ilyen szempontból érthető a stratégiában megjelenő széles ívű értelmezés éppúgy, mint az állampárt, a társadalom és a hatalom végső biztosítékaként szolgáló fegyveres erők közötti összezárást ösztönző ideológiai impulzusok is.

14 N. Rózsa Erzsébet – Péczeli Anna (szerk.): i. m. 154. o.

15 Ennek egyik következményeként – történelmi tapasztalatok alapján is – a kínai rendszer külső fellazítására és a belső ellenzéki csoportok támogatására irányuló ellenséges törekvésekkel is számolhatnak.

A kínai stratégiák tervezői magától értetődően tisztában vannak vele, hogy műveiket a világ szinte valamennyi külügyminisztériumában és külpolitikai kutatóműhelyében olvasni és elemezni fogják, munkájukat az ennek megfelelő tudatosság kíséri. Dokumentumai tartalmával ennél fogva az ország egy egész világgal kommunikál, megfogalmazva számára saját nagyhatalmi üzeneteit, és ez a 2015-ös stratégiában különösen szembeötlő.

A Kínai Népköztársaság 2015. évi védelmi fehér könyve nem is annyira általános stratégiai helyzetértékelésében és a fejlesztésekkel kapcsolatos kívánatos irányok és célok tekintetében szolgált újdonsággal (mert ezek alapvetően ismert, számtalan alkalommal elemzett problémakörökre reflektálnak), hanem elődjénél sokkal karakteresebb, nem ritkán emelkedett vagy éppen konfrontatív hangvétele és hosszú távú programadó jellege miatt. Bár jellemzően inkább stratégiai távlatokba tekint, és ilyen összefüggésben fogalmazza meg a fegyveres erők előtt álló feladatokat, állásfoglalásai túlmutatnak a hagyományos értelemben vett védelempolitikán. Szerzői megragadják az alkalmat a nemzeti identitás és célkitűzések hangsúlyozására, melyekkel a fegyveres erők fejlesztési programját is összekötik. Nem kerülheti el a figyelmünket az általuk sugallt – igaz, nem túl éles – keményvonalas fordulat sem. Utóbbi a haderőn belüli ideológiai nevelés – mint az állampárt alapvető biztonsági igénye – megerősítése és az ország nagyhatalmi pozíciójából fakadó konklúziók nyíltabb vállalása mutatja, miközben ismét ostromozza a hagyományos hatalmi politikálás megnyilvánulásait. Az országot jellemző politikai status quo megkérdőjelezhetetlenségére utaló mondatok szintén az önvédelem logikájába illeszthető kemény üzenetek, értelmüknél fogva leginkább az Amerikai Egyesült Államoknak és szövetségeseinek címezve.

Noha Kína – jó helyzetértékeléssel – elhatárolódik a háborús konfliktusok kezdeményező vállalásától, a háború megvívásának és megnyerésének képességére vonatkozó igény több alkalommal kifejezést kap. A PLA szerepére vonatkozó defenzív felfogás tehát továbbra is domináns, de nem kizárólagos, az ország önvédelmében az aktív megközelítés került előtérbe. Összességében a stratégia óvatosan bár, de egyértelműen tükrözi a tágabb térségben való háborús megmértetésre való felkészülést. Noha ennek lehetséges főszereplőiként a bevezetőben foglalt megállapítások alapján az Egyesült Államokat és Japánt azonosíthatnánk, a kínai fél állítja, hogy stratégiája nem irányul a megnevezettek ellen.¹⁶ Világos ugyanakkor, ha kedvezőtlen esetben sor is kerül fegyveres összeütközésekre, Peking korlátok között tartaná annak hatásait. A dokumentumnak a nukleáris képességek alkalmazására vonatkozó, egyértelmű korlátozásokként értelmezhető állásfoglalásai azt a képet erősítik, hogy Kína a jövőben is elkerülné az ellenőrizhetetlen folyamatokat indukáló, kiterjedt összecsapásokat nagyhatalmi riválisaival. Gyorsan fejlődő hagyományos fegyveres erőiben bízva, korlátozott körülmények mellett, lehetőség szerint az ország kontinentális területétől távol vívna meg azokat a konfliktusait, amelyek vállalását elkerülhetetlennek ítéli saját területi érdekeinek, valamint a tágan értelmezett biztonsághoz fűződő szempontjainak érvényre juttatásához.

Végző politikai értelmezésében: a kínai nemzet felemelkedése, Kína megújulása, álmának kiteljesedése nem képzelhető el a fegyveres erők felemelkedése nélkül. Teng Hsziao-

¹⁶ Li Xiaokun: *China issues first white paper on military strategy*. *China Daily*, May 26, 2015.

ping sokat idézett intelme a népköztársaság önkorlátozó, valós erejét és ambícióit elken-dőző külpolitikájáról¹⁷ már igen messze áll ettől. Válaszként az ennek nyomán felmerülő háborús víziókra azonban itt rögtön le kell szögezünk azt is, hogy ez még nem valamiféle pusztító fordulat biztos előjele, mindössze a valóság beismerése. Őszintén soha nem gondolhattuk, hogy a nagyhatalmi lét szabályszerűségei Kína részéről mások lesznek, mint bármelyik hasonló státuszt megszerző állam esetében. Markáns víziói hangoztatása ellenére a kínai állam nem feltétlenül vállal a korábinál kockázatosabb politikát. Erre utal az utolsó fejezetben az Egyesült Államokkal való biztonsági együttműködés és bizalomépítés kapcsán megütött békülékenyebb hangnem is. Nem mellékes itt az sem, hogy amerikai források szerint a kínai fél csaknem egy éve tájékoztatta az amerikai partnereit a készülő stratégiáról.¹⁸ Várható ugyanakkor, hogy Peking a jövőben határozottabban helyezkedik szembe a feltartóztatását célzó amerikai regionális kezdeményezésekkel, és a vitatott tengerrészekkel kapcsolatos igényeinek érvényesítéséhez is kész lesz bizonyos áldozatra. Ennek azonban vannak logikus korlátai. A modern tengeri hadviselés ma még fölöttébb ismeretlen terep a kínai katonai elit számára, ezért a növekvő önbizalom dacára is minimum kétséges lenne egy ilyen típusú megmérettetés kimenetele akár Japánnal, akár az USA-val szemben. A 2015. évi kínai katonai stratégia tehát még közel sem egy út végét jelzi, hanem inkább az annak megtételére irányuló szándékot.

17 Erről lásd Matura Tamás: Az északkelet-ázsiai biztonsági szubkomplexum. In: Háda Béla – Tóth Péter (szerk.): *Regionális biztonsági tanulmányok*. Budapest, 2014, NKE NI, 143. o.

18 Jacobs, Andrew: *China, Updating Military Strategy, Puts Focus on Projecting Naval Power*. *The New York Times*, May 26, 2015.